

@europa 19

EEN KRITISCH EMAIL EN FAXMAGAZINE OVER EUROPA WWW.ATEUROPA.NL VERSCHIJNT ELKE 2 WEKEN OP ZATERDAG
1^E JAARGANG, NUMMER 19, ZATERDAG 23 FEBRUARI, 2002

Conventie: Britten willen invloed, Nederland wacht af

De Britse regering stuurt haar staatssecretaris voor Europese Zaken, Peter Hain, met een duidelijke boodschap naar de EU-toekomstconventie: geen verdere federalisering. Terwijl de Britten de agenda van de conventie willen bepalen, is de missie van de Nederlandse kabinet-vertegenwoordiger Hans van Mierlo onduidelijk.

De 'democratisch gekozen regeringsleiders', en niet de Europese Commissie en het Europees Parlement moeten de 'stuwende kracht' van de Europese politiek vormen. Dat is de teneur van de voorstellen die Jack Straw, de Britse minister van Buitenlandse Zaken, donderdag 21 februari op het Ministerie van Buitenlandse Zaken in Den Haag deed. Met de ideeën van Straw

kiest Groot-Brittannië voor een duidelijke lijn voor de conventie over de toekomst van Europa, die volgende week van start gaat. De Nederlandse minister van Buitenlandse Zaken Jozias van Aartsen concludeerde donderdag in reactie op Straw in *NRC Handelsblad* dat er 'meer convergentie' is ontstaan tussen het Britse en het continentale denken. Van Aartsen en zijn Staatssecretaris Dick Benschop wilden verder nog niet op de voorstellen van Straw reageren.

Jan Rood, onderzoeker aan het instituut voor internationale betrekkingen Clingendael, gaf als lid van de Adviesraad voor Internationale Vraagstukken advies aan de Nederlandse regering over de conventie. Hij is kritisch over het kabinet. 'Waarschijnlijk moeten de beide bewindslieden op Buitenlandse Zaken, net als na de rede van Joschka Fischer in mei 2000, eerst hun

partijpolitieke opvattingen afstemmen. Maar dit is toch wel een zeer substantiële rede van Straw, die nota bene in Den Haag is uitgesproken. Als het bijvoorbeeld gaat om de door Straw voorgestelde bescheidener rol van de Commissie, dan is duidelijk dat het Nederlandse kabinet gezien eerdere eigen standpunten daar tegen moet zijn.' -
Vervolg pagina 5 -

Inhoud @europa

PAGINA 2: Annemarie Jorritsma:
Nederland voorbeeld Europese Unie
PAGINA 3: Duurzame energie
PAGINA 4: Gezond Europa
PAGINA 5: Vervolg pagina 1
PAGINA 6: Column Jongeneel:
Landbouwbeleid afschaffen of hervormen?

Euro niet vanzelfsprekend voor kandidaat-lidstaten

Fase (UvA): Snel toelaten nieuw leden EMU kan vertrouwen euro ondermijnen
Als de kandidaat-lidstaten zijn toetreden tot de Europese Unie is het niet vanzelfsprekend dat zij snel toetreden tot de Europese Monetaire Unie. De huidige kandidaat-lidstaten vrezen dat een te snelle toetreding de eurozone kan destabiliseren.

De directeur van de Poolse Nationale Bank, Leszek Balcerowicz, wil dat zijn land na het toetreden tot de Europese Unie meteen lid wordt tot de Europese Monetaire Unie (EMU). De Europese Centrale Bank ontvangt de euro-liefhebbers uit Oost-Europa echter niet met open armen. Vorig jaar nog liet vice-president Cristhophe Noyer zich negatief uit over een eventueel snel toetreden tot de Eurozone.

Martin Fase, voormalig directeur Onderzoek bij De Nederlandsche Bank en hoogleraar Monetaire Economie en Financiële Instellingen aan de Universiteit van Amsterdam staat hier volkomen achter. 'De huidige lidstaten hebben er bijna veertig jaar over gedaan om de EMU te vormen, ze moeten heel voorzichtig omgaan met de beslissing de kandidaat-lidstaten toe te laten tot de EMU. Te snelle toetreding van de kandidaat-lidstaten die nog zoveel structurele

problemen hebben kan het vertrouwen in de euro ondermijnen.' Aspirant EMU-leden moeten zich net als de oprichters van de EMU houden aan de Maastricht-criteria. Die stellen strikte grenzen aan inflatie en begrotings- en financieringstekort. Ook moeten nieuwe leden eerst twee jaar deel uit maken van het Europees wisselkoersmechanisme, waarin nationale munten gekoppeld worden aan de euro.

-Vervolg op pagina 5 -

Nederlands economisch model: het model voor Europa!

Jorritsma(VVD): 'Toetredingsproces door Europese politici te eenvoudig voorgesteld'

VVD minister van Economische Zaken Annemarie Jorritsma vindt dat Europa zich moet concentreren op het dynamisch en concurrerend maken van Europa. Het Europees milieubeleid is volgens haar goed geregeld en mag de aandacht niet afleiden. Zij verwijt de Commissie dat zij zich niet aan afspraken over de uitbreiding van de Europese Unie houdt.

Op de top van Lissabon in maart 2000 stelden de Europese leiders zich tot doel van Europa 'de meest concurrerende en dynamische kenniseconomie van de wereld te maken'. Nu, twee jaar later, zal op de topontmoeting van Barcelona op 15 en 16 maart gesproken worden over de geboekte vooruitgang. Annemarie Jorritsma (VVD), minister van Economische Zaken, is pessimistisch. 'We moeten de Lissabon-agenda versnellen, anders worden de gestelde ambities niet gehaald. De concepten van Lissabon lopen steeds vast op concrete wetgeving. Een voorbeeld is de onlangs mislukte octrooiwet, die één Europees patentsysteem moet creëren. Als dat niet Europees geregeld wordt, weet je zeker dat uitvindingen niet in Europa maar in de Verenigde Staten gedaan zullen worden.'

Milieu

Op de top van Gotenburg van juni 2001 voegde de Europese Raad milieuambities toe aan de in Lissabon overeengekomen agenda. De Nederlandse regering bekritiseerde in de aanloop naar de top in Barcelona de huidige voorzitter van de Europese Unie, Spanje, omdat zij vond dat de Spanjaarden te weinig aandacht aan de in Gotenburg overeengekomen milieuambities schonken. Jorritsma is milder. Zij noemt milieubeleid van belang waar dit grensoverschrijdend is, maar gelooft niet dat het in Europa een zware nieuwe impuls nodig heeft. 'We moeten oppassen dat we niet op elke top

een nieuwe bal aan de Europese kerstboom hangen. Europees milieubeleid is belangrijk om eerlijke concurrentie op de Europese interne markt te waarborgen. Dat gaat op dit moment goed.' De vraag is wat voor soort economisch model Europa nodig heeft om de in Lissabon en Gotenburg gestelde ambities waar te maken. Moet Europa vasthouden aan het Rijnlandse model van continentaal Europa, dat veel nadruk legt op sociaal beleid, of wordt het het Angelsaksische model waar burgers meer risico dragen maar dat daardoor flexibeler is? Jorritsma kiest voor geen van beide: 'niet de rigide arbeidsmarkten van het Rijnlandse model maar ook niet de afbraak van al het sociaal beleid zoals in de Verenigde Staten. Het Nederlands economisch model bevindt zich tussen het continentale en Angelsaksische extreem, dat lijkt mij dan ook een mooie synthese voor een Europees model.'

Uitbreiding

Naast het Lissabon-proces is het andere grote Europese project de uitbreiding van de Europese Unie. Jorritsma's partij, de VVD, sprak tijdens het debat over de Staat van de Unie gespierde taal over de uitbreiding: hervormingen van het gemeenschappelijk Europees landbouwbeleid of een veto tegen de uitbreiding. In deze opstelling werd zij gesteund door het CDA. Jorritsma houdt vast aan deze opstelling. Zij is net uit Polen teruggekeerd, een land waar bij uitstek kritiek klinkt op de harde houding

van de Europese Unie. 'De afspraak is dat toetredende landen geen inkomenssteun zullen krijgen en dat er ook niet gediscrimineerd zal worden tussen de huidige en toekomstige lidstaten. Beide zijn alleen mogelijk als het landbouw beleid rigoureuus wordt hervormd. Bij haar recent gepresenteerde plannen voor de uitbreiding heeft de Commissie geen aanpak gepresenteerd voor de hervorming van het landbouwbeleid. Daarmee houdt zij zich dus niet aan de afspraken. In het licht van een economisch flexibel Europa is het onverstandig om 400.000 Poolse boeren, die alleen maar boer zijn omdat er geen andere manier is om geld te verdienen, afhankelijk te maken van inkomenssteun.' In de kandidaat-lidstaten is de steun voor de toetreding aan het afnemen. Jorritsma beseft dat deze harde opstelling dat niet zal verbeteren. 'Het toetredingsproces is door de Europese politici te eenvoudig voorgesteld. Er wordt op de verschillende Europese toppen te makkelijk over data gesproken. De kandidaat-lidstaten moeten begrijpen dat het uiteindelijk hún verantwoordelijkheid is op tijd klaar te zijn voor de toetreding. Als blijkt dat de kandidaat-lidstaten nog niet klaar zijn in 2004, de datum die nu genoemd wordt, kunnen de huidige en kandidaat-lidstaten er niet op gokken dat alle problemen die er nog zijn opgelost worden met overgangsregelingen. Uitstel zou jammer zijn maar we moeten niet sjoemelen met de criteria.'

Groene stroom te duur in open Europese energiemarkt

Voûte-Droste (VVD): 'subsidies groene stroom na 2004 gedeeltelijk afschaffen'

De Europese Commissie wil dat niet later dan 2004 de energiemarkt in Europa volledig geliberaliseerd is, waardoor 'groene' subsidies op milieuvriendelijke energieproductie in gevaar zullen komen. VVD Tweede Kamerlid Kamerlid Hella Voûte-Droste wil subsidies afschaffen, maar is voorstander van een CO2 wet die vervuilende energie duurder zal maken.

De Europese Commissie wil de Europese energiemarkt liberaliseren: de lidstaten moeten hun energiemarkten volledig vrijgeven voor bedrijven uit andere landen, en staatssteun aan nationale bedrijven wordt weggewerkt om oneerlijke concurrentie tegen te gaan. Maar als onder deze noemer ook subsidies aan producenten van milieuvriendelijke energie wordt stopgezet, dreigt groene energie te duur te worden voor de consument. VVD Tweede Kamerlid Hella Voûte-Droste wil groene subsidies gedeeltelijk aanpakken: 'Subsidies om technologische innovaties in milieuvriendelijke energieproductie te ondersteunen mogen blijven bestaan. Maar exploitatiesubsidies, steun om een bedrijf draaiende te houden, moeten worden afgeschaft. Dat is valse concurrentie. Er is genoeg vraag naar groene energie, die op den duur vanzelf concurrerend zal worden.' Annemarie Goedmakers, directeur van de afdeling Duurzame energie van Nuon, denkt dat door het afschaffen van subsidies de prijzen van milieuvriendelijke energie zullen stijgen. 'Exploitatiesubsidies moeten blijven bestaan, want anders wordt het prijsverschil tussen duurzame en normale energie te groot. Het alternatief is overstappen op een verplicht percentage

duurzame energie dat de klant moet afnemen.'

Harmoniseren subsidies...

Het belangrijkste probleem met de 'groene' subsidies is dat die van land tot land verschillen. In plaats van de overheidssteun af te schaffen, zou die ook overal in Europa gelijk getrokken kunnen worden. Christan Kjaer is medewerker van het Europees Verbond voor Windenergie. 'In 2001 kwam de Europese Commissie met de richtlijn dat in 2010 twaalf procent van de energieconsumptie van groene energiebronnen moet komen. Tot de liberalisering van de markt in 2004 wordt aan de lidstaten zelf overgelaten hoe ze de richtlijnen halen. Daarna is het de lidstaten nog steeds toegestaan om duurzame energie te subsidiëren. Er zijn echter geen grenzen gesteld aan de omvang van subsidies, waardoor er verschillen ontstaan tussen landen. Dit is een probleem en daarom zullen uiteindelijk subsidies geharmoniseerd moeten worden.'

... en belastingen

Naast het gelijktrekken van Europese subsidies is er nog een andere manier om milieuvriendelijke energie rendabel te houden: de rest duurder maken.

Alexander de Roo, Europarlementariër voor Groen Links: 'Er vinden nu onderhandelingen plaats over een Europese CO2-wet, die vaststelt met hoeveel procent de energiebedrijven de CO2 uitstoot van normale energie moeten terugvoeren. Dit zal waarschijnlijk rond de acht procent liggen. Dit brengt kosten met zich mee. Normale energie zal duurder worden, waardoor groene energie daarmee kan concurreren. Alleen Duitsland en Engeland zijn tegen een dergelijke wet, maar zij zullen weggestemd worden' Voûte-Droste is hier wel voor te vinden. 'Als voor elk land hetzelfde criterium geldt, lijkt het mij een goed plan.' Naast deze CO2 richtlijn zullen verder nationale milieubelastingen, ecotax op normale energie gewoon blijven bestaan. Wel zullen die, net als de subsidies, met elkaar in overeenstemming gebracht moeten worden. Voûte-Droste: 'Op het moment verschilt de ecotax tussen de verschillende lidstaten. De ecotax kan alleen blijven bestaan als het volgens Europese richtlijnen wordt toegepast, dus als deze voor alle landen gelijk wordt getrokken. Als verschillende landen een andere ecotax hebben, dan krijg je concurrentieachterstanden voor energieproducenten.'

De grenzen van de Europese gezondheidszorg

Geert Jan Hamilton, directeur Wetgeving en Juridische Zaken van het Ministerie van Volksgezondheid Welzijn en Sport, wil dat er in het Europese Verdrag van 2004 Europese kwaliteitsnormen voor de gezondheidszorg vastgelegd worden.

Nederland wil dat op de Europese Top in Barcelona van 15 en 16 maart de gezondheidszorg op Europees niveau besproken wordt. Het is de vraag in hoeverre de Europese Unie invloed moet hebben op de sociale zekerheidsstelsels van de afzonderlijke lidstaten.

Kwaliteitsnormen in Europees Verdrag

Geert Jan Hamilton, directeur Wetgeving en Juridische Zaken op het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS), ziet het vrije verkeer van goederen, diensten en personen, oftewel de gemeenschappelijke Europese interne markt, als een positieve zaak voor de gezondheidszorg. 'Het feit dat artsen en verzekeringen nu buiten de nationale grenzen kunnen opereren, maakt het zorgaanbod overal in Europa breder.'

Volgens Hamilton heeft het ontstaan van de Europese gezondheidsmarkt wel gevolgen voor de manier waarop er over gezondheidszorg gedacht moet worden. 'Nu het grensoverschrijdend personenverkeer het voor Europese patiënten mogelijk maakt operaties in het buitenland te ondergaan, zal gekeken moeten worden naar Europese kwaliteitsnormen binnen de gezondheidszorg. Er zullen minimumnormen vastgelegd moeten worden, waar alle lidstaten aan moeten voldoen. In het eerstvolgende Europese Verdrag van 2004 dienen kwaliteitsnormen voor de

gezondheidszorg vastgelegd te worden.' Siem Buys, Tweede Kamerlid voor het CDA, ziet kansen voor een oplossing van het Nederlandse capaciteitsprobleem, oftewel de wachtlijsten, in de zorg. 'Op Europees niveau zou je kunnen denken aan afspraken op het gebied van capaciteit en sturing.'

Jurgen Wasem, hoogleraar gezondheidsmanagement aan de Ernst Moritz Arndt Universiteit van Greifswald in Duitsland, vreest echter dat internationalisering van de zorg ten koste zal gaan van de arme Europeanen. Hij ziet hier een taak voor de Europese Commissie. 'De Europese Commissie zal er op moeten toezien dat gezondheidszorg binnen de Europese Unie gewaarborgd blijft voor armen. Er zullen hiervoor minimumeisen voor alle lidstaten moeten worden vastgelegd.'

Kathleen van Brempt, Europarlementariër voor het Belgische Sociaal Progressief Alternatief, eist nog meer van de Europese Unie. 'Naast kwaliteitsnormen moeten ook minimale rechten in de gezondheidszorg worden vastgelegd. We moeten ervoor waken dat de situatie in Europa niet zo wordt als in de Verenigde Staten, waar niet iedereen verzekerd is van zorg.'

Handen af van sociale zekerheidsstelsels

Over de precieze rol van Europa in de gezondheidszorg verschillende de meningen dus. Er bestaat echter

consensus over het feit dat de Europese Unie niet moet ingrijpen in de sociale zekerheidsstelsels van de afzonderlijke lidstaten. Wasem: 'Op dit moment zijn het de lidstaten zelf, die de organisatie en de financiering van de gezondheidszorg in handen hebben. Het ziet er niet naar uit dat de lidstaten hun zeggenschap op dit gebied over zullen laten aan de vrije markt.' Het idee dat in Europa de gezondheidszorg volledig aan de markt óf aan Europa overgelaten zou kunnen worden is voor Hamilton ondenkbaar. 'Naast de ontwikkelingen van de Europese interne markt, moet de relatie tussen de burgers en de verzekeraars in handen van de overheden van de lidstaten blijven. Dit geldt eveneens voor de financiering van de gezondheidszorg. Van een echte harmonisatie van de gezondheidssystemen in Europa kan dus geen sprake zijn.' Ook Buys waarschuwt dat de integratie van de gezondheidsstelsels in Europa niet te ver moet gaan. 'We moeten nu voorkomen dat de gezondheidsstelsels van de verschillende Europese lidstaten uitgehold worden door verregaande harmonisatie. Voorop staat het behoud van de sociale zekerheidsstelsels van de individuele lidstaten. Een volledige harmonisatie van de gezondheidsstelsels van de afzonderlijke lidstaten zal pas in de verre toekomst mogelijk zijn.'

COLOFON: @europa is een opiniërend fax- en emailmagazine over Europa. De redactie stelt zich ten doel het debat over de toekomst van Europa te stimuleren. @europa verschijnt om de twee weken op zaterdag en wordt gemaakt door een onafhankelijke redactie. @europa wordt mogelijk gemaakt door een financiële bijdrage van het Ministerie van Buitenlandse Zaken.

REDACTIE: Mark Beunderman, Esther Gaarlandt, Vanessa Lamsvelt, Martin Mevius, Jan Middendorp, Sara Muller.

REDACTIEADRES: @europa, Noordermarkt 5, 1016 MV, Amsterdam, Nederland telefoon: 020-7990960, fax: 020-7990969

AANMELDEN:

Aanmelden voor een gratis mailabonnement kan op www.ateuropa.nl (link aanmelden)

- Vervolg pagina 1 – Conventie-Loopjongen

Om de door Straw geschetste opvatting in de conventie te verdedigen stuurt Groot-Brittannië de Staatssecretaris van Buitenlandse Zaken Peter Hain als Brits vertegenwoordiger. Anders dan de Britse regering stuurt de Nederlandse regering geen lid van het kabinet, maar een, oud-minister, Hans van Mierlo. De mate waarin Van Mierlo aan het kabinet verantwoording moet afleggen is onduidelijk. Hans van Baalen, Tweede Kamerlid voor de VVD, vernam van het Ministerie van Buitenlandse Zaken dat Van Mierlo 'binnen de kaders van het regeringsbeleid' moet opereren en dus 'niet volledig onafhankelijk' is. Van Baalen: 'Als het Nederlandse standpunt bijvoorbeeld is dat men geen Senaat wil, kan Van Mierlo daar niet voor pleiten in de conventie'. Aan de andere kant erkent de VVD'er dat Van Mierlo als minister van Staat 'geen loopjongen' is. 'De controle op Van Mierlo zal dus niet al te

zwaar zijn'. Frans Timmermans, Tweede Kamerlid voor de PvdA en afgevaardigde van de Kamer op de conventie, gaat verder. 'De regering weet wie zij in huis heeft gehaald. Van Mierlo is iemand die zich niet laat beteugelen door een strenge constructie en is iemand die een sterke Europese visie heeft.'

Diner op Downing Street 10

Rood denkt dat deze Europese visie van Van Mierlo voor minister Van Aartsen, die veelvuldig heeft laten blijken niet geporteerd te zijn van grootse ideeën over de toekomst van de EU, geen probleem hoeft te zijn. 'Van Aartsen stelde onlangs dat het resultaat van de conventie toch uiteindelijk genegeerd kan worden door de regeringsleiders in 2004. Daarom meent Van Aartsen Van Mierlo niet scherp te hoeven controleren.' Anand Menon, directeur van het *European Research Institute* van de Universiteit van

Birmingham, wijst erop dat de Britten de invloed van conventie aanzienlijk serieuzer nemen dan de Nederlanders. 'In Britse regeringskringen gaat men ervan uit dat de conventie erg belangrijk kan worden. Ook als er verschillende opties uit naar voren komen, kan het resultaat van de conventie belangrijk zijn waar het gaat om het opstellen van de agenda van de Intergouvernementele Conferentie (IGC) die erop volgt. En wie de agenda bepaalt, vormt het proces in belangrijke mate.' Timmermans denkt dat de Engelsen de hoeveelheid invloed die ze kunnen uitoefenen overschatten. 'De Conventie bestaat immers voor de helft uit onafhankelijke parlementariërs.' Menon zet vraagtekens bij die onafhankelijkheid van de parlementaire vertegenwoordigers. 'De Britse afgevaardigde van het Lagerhuis, Gisela Stuart, zal de komende tijd vaak op Downing Street 10 moeten dineren.'

- Vervolg pagina 1 – Kandidaten voor de euro-

Harde eisen

Fase vindt in ieder geval dat de Maastricht-criteria voor de kandidaat-lidstaten moeten gelden maar wil verder gaan. 'Wat mij betreft moeten de lidstaten zelfs langer dan 2 jaar bewijzen dat ze ook echt houdbaar aan de criteria kunnen voldoen. Dat is voor de kandidaat-lidstaten ook voordelig. Politici in de kandidaat lidstaten kunnen bij het nemen van maatregelen om de grote structurele problemen in hun land op te lossen verwijzen naar de Maastricht-criteria. Als de kandidaat-lidstaten zo graag deel uit willen maken van de het eurogebied vanwege eigen wisselkoersstabiliteit kunnen ze hun munten aan de euro koppelen totdat ze worden toegelaten tot de EMU.' Ingo Friedrich, europarlementariër voor het Duitse CDU, en lid van het Comité voor Economische en Monetaire Zaken wil dit zelfs verplicht stellen. 'Om te testen of de kandidaat-lidstaten echt klaar zijn voor een lidmaatschap, moet er een extra periode van vrijwillige koppeling van nationale munten aan de euro geëist worden.' Paul de Grauwe, senator voor de Vlaamse

Liberalen en Democraten (VLD) in het Belgische parlement, is het hier niet mee eens. 'Als kandidaat-lidstaten aan de Maastricht-criteria voldoen is het juridisch eigenlijk onmogelijk om ze langer het lidmaatschap van de eurozone te weigeren. Als toetreding wordt uitgesteld zullen de nieuwe lidstaten hun munten inderdaad vrijwillig aan de euro koppelen maar juist daardoor importeert de EU instabiliteit. Zo'n koppeling is een los monetair stelsel en de ervaring uit het verleden leert dat die niet lang standhoudt. Bij economische crises raken de wisselkoersen onder druk en ontstaan conflicten tussen de leden van de Europese Unie.' Een recent extreem voorbeeld van hoe zo'n koppeling kan mislukken is de Argentijnse peso-dollar koppeling.

Wat krijgen de Oost-Europeanen voor de euro?

Charles Kalshoven analist van het economisch bureau van de ABN-AMRO legt uit wat voor de kandidaat-lidstaten de nadelen kunnen zijn van een te snelle toetreding. 'De economieën van de

kandidaat-lidstaten zijn zo klein in verhouding tot het huidige EMU-gebied, dat toetreding gevaren met zich meebrengt voor de kandidaat-lidstaten. De rentestanden die de ECB vaststelt voor de EMU-zone kunnen leiden tot te hoge inflatie in de toetredende landen. Deze hebben nog zo'n grote economische achterstand in te halen dat hun economieën naar verwachting nog enige tijd zeer snel zullen groeien. Als de rentestanden niet zijn aangepast aan het groeitempo kunnen hun economieën oververhit raken, waardoor zij in een structurele recessie terecht kunnen komen.' Alasdair Murray, Economisch analist bij het *Centre for European reform*, een Britse denktank over Europa, denkt dat de ECB zich niet alleen om zorgen maakt over de kandidaat lidstaten. 'De vrees bestaat dat als de kandidaat-lidstaten direct lid worden van de EMU, een crisis in ontwikkelingseconomieën als Rusland makkelijker op de EMU-zone kan overslaan. Al met al kan het nog wel tien jaar duren voordat de kandidaat lidstaten klaar zijn om toe te treden tot de EMU.'

Column

Landbouwbeleid: Afschaffen of hervormen?

In de nabije toekomst wordt de Europese Unie uitgebreid met 13 nieuwe lidstaten. Omdat de meeste kandidaat-lidstaten sterke agrarische belangen hebben, zijn de consequenties van de toetreding voor het gemeenschappelijk landbouwbeleid een heet hangijzer.

Ongeveer zeventig procent van de jaarlijkse EU-uitgaven voor landbouw worden besteed aan rechtstreekse inkomenstoelagen aan boeren. Deze prominente rol van rechtstreekse inkomenstoelagen is iets van de laatste tien jaar. Vóór die tijd werd landbouwsteun verstrekt door middel van traditionele prijssteun zoals exportsubsidies en interventieaankopen. De afbouw van deze prijssteun die in 1992 werd ingezet had negatieve gevolgen voor de boereninkomens. Als compensatie werden de directe inkomenstoelagen geïntroduceerd. De Commissie stelt dat deze inkomenstoelagen ook een belangrijke rol spelen bij de instandhouding van de multifunctionele landbouw. Daarmee bedoelt ze een landbouw die meerdere taken verricht dan alleen voedselproductie, maar ook een rol speelt bij de leefbaarheid van het platteland en het behoud van landschappelijke waarden en natuurwaarden. Het verband tussen de directe inkomenstoelagen en deze multifunctionele landbouw is overigens vrij zwak. Het lijkt daarom ook gedeeltelijk om een rationalisatie achteraf te gaan, die gebruikt wordt om kritiek van de Wereld Handels Organisatie dat deze directe inkomenstoelagen een *unfaire* verstoring van de internationale

concurrentieverhoudingen zijn, te pareren.

De Commissie stelde aanvankelijk dat de kandidaat-lidstaten geen recht hebben op directe inkomenstoelagen. De landbouwmarktprijzen zijn in de kandidaat-lidstaten nooit zo hoog geweest als in de huidige lidstaten. De boeren in de kandidaat-lidstaten hoeven dus ook niet te worden gecompenseerd voor de afbouw van prijssteun. Integendeel, zo stelt de Commissie. De aansluiting bij de Europese Unie zal voor de meeste kandidaat-lidstaten betekenen dat hun prijsniveau voor landbouwproducten omhoog gaat. De kandidaat-lidstaten lijken zich hier niet bij neer te leggen. Zij gebruiken het argument dat de Commissie tegenover de WTO gebruikt en stellen dat hun landbouw ook multifunctioneel is en dus recht heeft op de directe inkomenstoelagen. Daarnaast beroepen ze zich op het gelijkheidsbeginsel. Het is in hun ogen niet rechtvaardig dat de EU directe toeslagen geeft aan de relatief rijke boeren in de huidige lidstaten en straks niet aan hun armere collega's in de kandidaat-lidstaten. Inmiddels heeft de Commissie zich bereid verklaard om over een toekenning van directe inkomenstoelagen aan de kandidaat lidstaten te praten. Onze Nederlandse regering heeft hierop direct afwijzend gereageerd en blijft pleiten voor een snelle hervorming van het landbouwbeleid, waarbij men de inkomenstoelagen het liefst geheel ziet verdwijnen.

Verdere hervorming wil iedereen maar een afschaffing van de toeslagen lijkt onjuist. Het landbouwbeleid in westerse landen heeft twee functies: een economische en een sociale. De

economische functie houdt in dat het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) moet proberen te waarborgen dat landbouwmarktprijzen kostprijzen reflecteren. Deze kostprijzen hoeven niet per definitie wereldmarktprijzen te zijn. Omdat bij de wereldmarktprijzen de relatie met de kosten vaak ver te zoeken is lijkt een volledige liberalisatie niet de juiste weg. Te meer daar in de kostprijzen rekening moet worden gehouden met de specifieke eisen die we in de EU stellen aan de productiemethoden in de landbouw. De sociale functie van het GLB is nodig om ook die bedrijven die bij een dergelijk beleid toch nog geen maatschappelijk acceptabele beloning ontvangen een vangnet te bieden. Daarvoor zijn aanvullende toeslagen nodig voor diegenen die het echt nodig hebben. Ze zullen, tenzij er bijzondere redenen zijn om landbouw in streken met ernstige natuurlijke handicaps te handhaven, een aflopend karakter hebben. Onrendabele bedrijven moet je uiteraard op termijn niet continueren.

De econoom en Nobelprijswinnaar Tinbergen heeft al jaren geleden duidelijk gemaakt dat wie twee doeleinden wil realiseren tenminste twee instrumenten nodig heeft. Het is daarom een principiële punt dat voor een effectief landbouwbeleid prijssteun en directe toeslagen geen van beide kunnen worden gemist. Op dit moment komt echter een onevenredig deel van de directe steun terecht bij bedrijven die het makkelijk zonder zouden kunnen doen en bestaan er discrepanties tussen landbouwmarktprijzen en kostprijzen. Hervorming is dus nodig, maar afschaffing ongewenst.

Roel Jongeneel is landbouweconoom aan Wageningen Universiteit